

Κείμενο 1

Ασώματες μηχανές παραγωγής ψεύδους

Το κείμενο είναι της Τασούλας Καραϊσκάκη, δημοσιευμένο στις 07.03.2021 στην εφημερίδα Καθημερινή. Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/opinion/561287458>, ανακτήθηκε στις 24.7.2022. Δίνεται σε απόσπασμα για τις ανάγκες της εξέτασης.

Είναι μια θαυμαστή τεχνολογία που ψυχαγωγεί, δίνει λύσεις στον κινηματογράφο με αλλοιώσεις προσώπων, όμως είναι μαζί και ένα πολιτικό όπλο στα χέρια όσων διασπείρουν ψευδείς ειδήσεις. Deerfake. Μέσω της τεχνητής νοημοσύνης και της μηχανικής μάθησης κατασκευάζονται βίντεο ανθρώπων που λένε και κάνουν πράγματα τα οποία δεν έχουν εκστομίσει και δεν έχουν πράξει ποτέ. Τα deerfakes συζητήθηκαν ξανά με τη διάδοση τριών ψεύτικων βίντεο του Τομ Κρουζ, αλλά και μιας κινούμενης εικόνας της Έλλης Λαμπέτη. Το deer nostalgia, παρακλάδι του deerfake, «ζωντανεύει» από μια απλή φωτογραφία πρόσωπα που δεν βρίσκονται πια στη ζωή, όπως η Λαμπέτη. Εμφανίζονται να κινούνται, να νεύουν ή να χαμογελούν, προκαλώντας συγκίνηση – ή ανατριχίλα.

Όμως το deerfake δεν είναι το ίδιο αθώο με το deer nostalgia. [...] Έχει χρησιμοποιηθεί σε απάτες, εκβιασμούς, αλλά και για στρέβλωση του δημόσιου διαλόγου, χειραγώγηση της κοινής γνώμης και των εκλογικών διαδικασιών, διασπορά ψευδών ειδήσεων και πολιτική προπαγάνδα. Το deerfake εξαπλώνει τον φόβο ότι ζούμε σε ένα εφιαλτικό σύμπαν χωρίς έρμα, όπου η πραγματικότητα θρυμματίζεται μέσα σε έναν κυκεώνα πλαστών συμβάντων. Κλονίζει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και την επίσημη εκδοχή της πραγματικότητας. Πλήττει την ικανότητα διάκρισης του αληθινού από το ψεύτικο – είναι εφιαλτικό να μη γνωρίζεις αν οφείλεις να πιστέψεις ή όχι αυτό που βλέπεις. Υποσκάπτει τα θεμέλια του ορθού λόγου και της αντικειμενικότητας, αφού ο καθένας μπορεί να υιοθετεί ως αληθινό εκείνο που τον βολεύει ή ταιριάζει περισσότερο στις απόψεις του. Διευκολύνει την παρουσίαση του αληθινού ως ψεύτικο. Εκτρέφει την αδιαφορία για το αληθές. Τροποποιεί τον πολιτισμό της καθημερινότητας και τη γεωγραφία του μέλλοντος. Φυτεύει την καχυποψία, την αίσθηση ότι διαρκώς μας εξαπατούν, ότι όλα είναι ύποπτα, πλαστά, ότι η πολιτική ατζέντα δεν οικοδομείται πάνω σε ασάλευτες αλήθειες, αλλά σε πολιτικοοικονομικές πλάνες· γεγονός που ερμηνεύει ως ένα βαθμό τη ραγδαία εξάπλωση της συνωμοσιολογίας. [...]

Είναι ζήτημα ακρογωνιαίο, κρίσιμο για τη δημοκρατία και την ασφάλεια στο πλανητικό μας χωριό. Και βεβαίως όχι μόνο τεχνολογικό, πρωτίστως και βαθιά πολιτικό. Με επείγουσα την ανάγκη ριζικής αναμόρφωσης της παιδείας υπέρ της διανοητικής εντιμότητας, της διαρκούς κριτικής λόγων, έργων και ιδεών, της ανεμπόδιστης και υπεύθυνης σκέψης ενάντια στις ποδηγετήσεις που σοβούν στα βάθη και στις επιφάνειες της ζωής. Αλλιώς, θα καταλήξουμε σε έναν κόσμο όπου όλα, άνθρωποι, κοινότητες, λόγια, επικοινωνίες, πράξεις, δράσεις, θα μοιάζουν ψεύτικα και μόνο οι συσκευές που τα παράγουν θα δείχνουν να είναι αληθινές. Δηλαδή, στη σύγχυση, στο χάος, στις ερειπωμένες κοινωνίες.

Κείμενο 2

Διδακτική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στη Γενική και Ειδική Εκπαίδευση

Το απόσπασμα βρίσκεται στο έντυπο που αποτελεί το εκπαιδευτικό υλικό του μαθήματος «Ειδική Αγωγή: Διεπιστημονικές Πρακτικές Σύγκλισης» τη συγγραφή του οποίου πραγματοποίησε η Δρ. Ιωαννίδη Βασιλική, επιστημονική συνεργάτης του Προγράμματος Συμπληρωματικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές αποτελούν μέσο διαχείρισης και διάδοσης της πληροφορίας και δίκτυο επικοινωνίας, δηλαδή οργανώνουν και μεταδίδουν πληροφορίες, πεποιθήσεις, αντιλήψεις, εμπειρίες κ.λπ. ατόμων, κοινωνικών ομάδων, κοινωνικών εταίρων, οργανισμών κ.ά. Οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές στην εκπαίδευση αποτελούν καινοτομία για λόγους εκπαιδευτικής και διδακτικής χρήσης. Δημιουργούν νέα περιβάλλοντα μάθησης, δίνοντας δυνατότητες διερεύνησης, επικοινωνίας και πρόσβασης στην πληροφορία και τη γνώση σε άτομα με αναπηρία μέσα από εξατομικευμένο ρυθμό μάθησης για συμμετοχή σε κατάλληλες δραστηριότητες. Έτσι, οι σύγχρονες τεχνολογικές εφαρμογές προάγουν το διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον, αμβλύνοντας τις διακρίσεις μεταξύ των μαθητών μέσα από τις ίδιες τις παιδαγωγικές πρακτικές, δηλαδή: δίδοντας κίνητρα στους μαθητές και ιδιαίτερα σε αυτούς με αναπηρία, αυξάνοντας έτσι την αυτοεκτίμησή τους και παρέχοντάς τους κίνητρα για επικοινωνία και αλληλεπίδραση, αναπτύσσοντας δεξιότητες σχετικά με την εργασία μέσα στην ομάδα και ένα μεθοδικό τρόπο σκέψης, ανάλογα με τις δυνατότητες, τις ικανότητες και τις κλίσεις του ατόμου, οικοδομώντας τοπικές και οικουμενικές μαθησιακές κοινότητες, διαπολιτισμικές σχέσεις και επαφή με διαφορετικές κουλτούρες, επεκτείνοντας δυνατότητες για αναστοχασμό, επιμόρφωση και διαρκή ενημέρωση μαθητών και καθηγητών, ενισχύοντας τους γνωστικούς στόχους (εύκολη πρόσβαση στην πληροφορία), τους συναισθηματικούς στόχους (προβολή

και χρήση εικόνων) και τους ψυχοκινητικούς στόχους (προσωπική αναζήτηση και αξιοποίηση πηγών), καλλιεργώντας την προσωπική και κοινωνική ευθύνη του ατόμου με αναπηρία, περιορίζοντας έτσι καταστάσεις και αισθήματα απομόνωσης. Οι σύγχρονες τεχνολογίες που βασίζονται στις τεχνολογίες δικτύων υπολογιστών προσφέρουν τη δυνατότητα να επεξηγούνται με παραστατικό και πολλαπλό τρόπο τα γνωστικά αντικείμενα, να διευκολύνεται η συνεργατικότητα, η αλληλεπίδραση και η επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευόμενων, να χρησιμοποιούνται πολλαπλές πηγές και συνεπώς να καλλιεργείται η κριτική σκέψη του ατόμου (Μαλλιαρού, 2009, σ. 60).

Κείμενο 3

Ένας μαρκήσιος

Απόσπασμα από το ομώνυμο διήγημα του Τάκη Δόξα (1913-1974), στο Ελληνική Λογοτεχνία: Πανόραμα ελληνικού διηγήματος, τόμος 8, εκδ. Αλέξανδρος, 2001.

Με τις φωνές που έβαλε η μάνα του Μανώλαρου, μαζεύτηκε όλη σχεδόν η γειτονιά κι ο καθένας έλεγε τη γνώμη του. Κανένας ωστόσο απ' τους γείτονες δεν είχε δει κάποια ύποπτη κίνηση που να τον κάνει να παραδεχτεί πως είχε γίνει κλεψιά. Μα κι η Αστυνομία που ήρθε κατόπι, δεν μπόρεσε να βρει την άκρη. Ο Αστυνόμος μάλιστα απόρησε τόσο πολύ, που σε μια στιγμή έδειξε και κάποιες αμφιβολίες για την αλήθεια της καταγγελίας.

Την είχατε, ρώτησε, τη στολή χτες το βράδυ στο σπίτι;

Μα ψέματα θα σας πούμε! διαμαρτυρήθηκε η μάνα του Μανώλαρου. Δεν είμαστε δα και φαντασμένοι... Την είχαμε κρεμάσει στο διάδρομο απ' όταν που μας την έστειλε η μοδίστρα...

Περίεργο! μουρμούρισε ο Αστυνόμος. Πρώτη φορά αντιμετωπίζω τέτοια περίπτωση. Τι στην οργή! Νεραϊδικά την πήρανε;

Στο τέλος, ρώτησαν και το Μανώλαρο με τρόπο, μήπως στενοχωρηθεί. Και τους είπε πως, όταν είχε πάει για ύπνο, ο «Μαρκήσιος» ήταν στη θέση του... Έβαλε κιόλας τα χέρια στα μάγουλά του κι έμπηξε τα σκουσμάρια, τάχα τάχα.

Αυτό που τους έκρυψε ο Μανώλαρος ήταν τι έγινε όταν όλοι στο σπίτι είχαν πια αποκοιμηθεί. Την ώρα, λοιπόν, εκείνη, περασμένα μεσάνυχτα, ξεκρέμασε σαν καλός νοικοκύρης τη στολή και την περούκα, τα δίπλωσε με προσοχή σε μια νάυλον σακούλα και πήδηξε απ' το παράθυρο της κουζίνας. Είχε πολύ σκοτάδι έξω και δεν τον είδε κανένας... Μα ο ίδιος φυλαγόταν στο δρόμο πιάνοντας τοίχο τοίχο.

Ύστερα από λίγο, ο Μανώλαρος στάθηκε μπροστά σ' ένα χαμόσπιτο που έμοιαζε σαν έτοιμο να πέσει. Χτύπησε δυό φορές την πόρτα και περίμενε. Ξαναχτύπησε, κι όταν του άνοιξαν, γλίστρησε μέσα στο σπίτι σκοντάφτοντας. Εκεί τον καλωσόρισε μια μεσόκοπη γυναικούλα, ξαφνιασμένη για την επίσκεψή του.

- Καλό μου παιδί! του φώναξε με τα μάτια κατάπληκτα. Σου συμβαίνει τίποτα κι ήρθες μέσα στη νύχτα;

Ο Μανώλαρος, αντί ν' απαντήσει, ρώτησε για το Λουκά. Ο Λουκάς ήταν ο πρώτος φίλος του στο σχολείο, μα από μέρες είχε πέσει άρρωστος κι έχασαν τη συντροφιά που έκαναν. Από βδομάδες όμως είχαν συζητήσει για τις Απόκριες, κι ο Μανώλαρος ήξερε τον καημό του φίλου του. Ότι, δηλαδή, ήθελε κι αυτός να φορέσει μια ωραία καρναβαλίστικη στολή, μα δε θα μπορούσε να την αποκτήσει. [...]

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποιο είναι το θέμα του Κειμένου 2 (μονάδες 4) και ποια η θέση της συντάκτριάς του; (μονάδες 5) Να οργανώσεις την απάντησή σου σε 60-70 λέξεις παραθέτοντας και τρεις σχετικές κειμενικές ενδείξεις που επιβεβαιώνουν τη θέση της (μονάδες 6)

Μονάδες 15

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Στο μεγαλύτερο τμήμα της 2^{ης} παραγράφου του Κειμένου 1 η συνοχή του λόγου οργανώνεται στη βάση της ρηματικής αναφοράς, καθώς στην αρχή κάθε περιόδου λόγου προτάσσεται το ρήμα και εννοείται το υποκείμενο. Να εξηγήσεις με συντομία σε 50 περίπου λέξεις το επικοινωνιακό αποτέλεσμα αυτής της επιλογής στον αναγνώστη.

Μονάδες 10

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

Με κριτήρια το ρηματικό πρόσωπο και τη λειτουργία της γλώσσας (κυριολεκτική ή μεταφορική) και με δύο παραδείγματα για το κάθε κριτήριο να συγκρίνεις τα Κείμενα 1 και 2.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις σε 150-200 λέξεις τη συμπεριφορά του μικρού ήρωα που πρωταγωνιστεί στην αφήγηση στο Κείμενο 3, να τεκμηριώσεις την ερμηνεία σου σε τρεις σχετικούς κειμενικούς δείκτες και να εκφράσεις τις σκέψεις και συναισθήματα που σου δημιούργησε η ανάγνωση.

Μονάδες 15